

Edward Gigilewicz
Instytut Leksykografii KUL

ZAGADNIENIE DYPLOMACJI PAPIESKIEJ W ENCYKLOPEDII KATOLICKIEJ

Wydawnictwa o charakterze encyklopedycznym odgrywały zawsze bardzo istotną rolę w procesie syntetyzowania całej aktualnej wiedzy, stawały się tym samym nie tylko ważnym źródłem informacji, ale również medium służącym do propagowania nowych wartości i idei. Od czasów *Wielkiej Encyklopedii Francuskiej* wydawanie tego rodzaju dzieł odbywało się często pod patronatem władz państwowych. Ze względu na ogromne znaczenie encyklopedii dla kształtowania światopoglądu także i środowiska kościelne w poszczególnych krajach już w XIX w. przystąpiły do wydawania encyklopedii kościelnych służących propagowaniu światopoglądu chrześcijańskiego. Na ziemiach polskich rolę tę w okresie przedwojennym pełniły: *Encyklopedia kościelna*, redagowana przez M. Nowodworskiego, A. Zarembę i S. Biskupskiego (t. 1–33, Warszawa, Płock, Włocławek, 1873–1913) oraz *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, wydawana przez Z. Chełmickiego (t. 1–44, Warszawa 1904–1916). Po drugiej wojnie światowej, w obliczu postępującej sowietyzacji kraju, w wielu środowiskach katolickich podnoszono postulat przygotowania nowej encyklopedii kościelnej, mogącej stanowić intelektualne antidotum na szerzone przez władze państwowe antychrześcijańskie teorie naukowe i propagowane na wszystkich szczeblach szkolnictwa tzw. materializm naukowy.

Bezpośrednia inicjatywa przygotowania *Encyklopedii katolickiej* wyszła od Konferencji Episkopatu Polski, która na zebraniu plenarnym w dniu 15 kwietnia 1948 r. przyjęła uchwałę zlecającą Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu przystąpienie do prac nad opracowaniem i wydaniem nowej encyklopedii o charakterze katolickim. Wolę biskupów przekazał władzom uniwersytetu ówczesny ordynariusz lubelski biskup Stefan Wyszyński¹. Mimo dość rychłego utworzenia Komisji Wydawniczej Encyklopedii Katolickiej działającej przy Towarzystwie Naukowym KUL przez wiele lat prace nie wyszły poza etap analiz koncepcyjnych i studiów natury metodologicznej. Bardziej zorganizowane działania wydawnicze podjęto dopiero po utworzeniu w strukturach KUL z dniem 27 stycznia 1970 r. Międzywydziałowego Zakładu Leksykograficznego. Redakcja *Encyklopedii katolickiej* przez cały okres swojego istnienia funkcjonowała właśnie w ramach tego zakładu (w 2006 r. został on przekształcony w Instytut Leksykograficzny KUL, a w 2009 r. w Instytut Leksykografii KUL). Formalnym wydawcą *Encyklopedii* było jednak Towarzystwo Naukowe KUL, które z czasem uzyskało odrębną osobowość prawną.

Twórcą struktury Międzywydziałowego Zakładu Leksykograficznego, która z pewnymi modyfikacjami przetrwała do końca edycji *Encyklopedii*, był ks. Romuald Łukaszyk. Wypracowując metodę leksykografii katolickiej, przygotował on pierwsze cztery tomy *Encyklopedii katolickiej* (t. 1–4, Lublin 1973–1983). Po śmierci pierwszego redaktora pracami nad *Encyklopedią* kierowali ks. Stanisław Kamiński (redaktor naczelny) oraz ks. Anzelm Weiss i ks. Jerzy Misiurek jako kolejni sekretarze naukowci. W 1989 r. doprowadzili oni do wydania tomu 5. Następnie funkcję redaktora naczelnego objął ks. Jan Walkusz, który wydał tom 6 (Lublin 1993). Pracami nad przygotowaniem kolejnych tomów kierowali: o. J. Duchniewski OFM Cap (t. 7, Lublin 1997), ks. Bogusław Migut (t. 8–9, Lublin 2000–2002), ks. Eugeniusz Ziemann (t. 10–12, Lublin 2004–2008). W latach 2008–2014 funkcję dyrektora Instytutu Leksykografii i redaktora naczelnego *Encyklopedii katolickiej* pełnił Edward Gigilewicz, pod którego redakcją ukazało się osiem tomów (t. 13–20, Lublin 2009–2014).

¹ Archiwum Instytutu Leksykografii (dalej: ArIL), *Komisja Wydawnicza EK*, dok. z 2 lipca 1948 r., sygn. KW 15.

W związku z tym, że edycja podstawowa *Encyklopedii katolickiej* dobiegła końca, można już podejmować badania nad jej zawartością. Ogółem na łamach *Encyklopedii katolickiej* opublikowano 40 227 jednostek hasłowych przygotowanych przez 3445 autorów. Ze względu na objętość tego dzieła, liczne grono autorów reprezentujących różne ośrodki naukowe, długi okres wydawania oraz zmieniający się kontekst prac redakcyjnych bez wątpienia wydawnictwo to może być już przedmiotem analiz o charakterze historyograficznym.

Do wiodących dyscyplin na łamach *Encyklopedii katolickiej* należy historia, zwłaszcza historia Kościoła, a w obrębie tej problematyki mieści się – jakże istotne dla rozumienia procesów historycznych – zagadnienie dyplomacji papieskiej. Podstawowym tekstem opisującym tę problematykę na szpaltach *Encyklopedii katolickiej* jest hasło *dyplomacja Stolicy Apostolskiej*, opublikowane w tomie 4, wydanym w 1983 r. Sformułowane w ten sposób wyrażenie hasłowe może wydawać się nawet osobliwością leksykograficzną, nie znajdziemy go bowiem w leksykonach i encyklopediach o charakterze powszechnym. Gdy jednak przyjrzymy się zawartości zagranicznych encyklopedii kościelnych, okaże się, że tak lub podobnie sformułowane wyrażenia hasłowe pojawiają się na gruncie leksykografii w drugiej połowie XX w. Taki tekst występuje m.in. w trzytomowym włoskim słowniku kościelnym pt. *Dizionario ecclesiastico*, wydawanym w latach 1953–1958². Wyraz hasłowy otrzymał tu postać znamionującą okres poszukiwań terminologicznych, czyli ukuwania dopiero pojęcia najlepiej oddającego omawianą, złożoną rzeczywistość: *diplomazia Ecclesiastica della Santa Sede e presso la santa Sede*. Hasło poświęcone temu zagadnieniu miało także znaleźć się w kluczowej dla wielu zagadnień z zakresu nauk teologicznych włoskiej *Enciclopedia cattolica*, czego dowodzi stosowny zapis w tomie 4, odsyłający czytelnika od pojęcia *diplomazia pontificia* do hasła *Vaticana diplomazia*, jednak przy realizacji tomu 12, gdzie właśnie znajdują się hasła na literę „v”, zupełnie zapomniano o tym zobowiązaniu³.

² *Diplomazia Ecclesiastica della Santa Sede e presso la santa Sede*, [w:] *Dizionario ecclesiastico*, red. A. Mercati, A. Pelzer, Torino 1953, vol. 1, s. 874.

³ *Enciclopedia cattolica*, vol. 1–12, red. P. Paschini, Citta del Vaticano 1949–1954. (vol. 4, wyd. 1950, kol. 1686; v. vol. 12, wyd. 1954, kol. 1040).

W leksykografii chrześcijańskiej XX w. myśl o potrzebie przygotowania takiego tekstu encyklopedycznego dojrzewała powoli i była zapewne związana z rozwojem watykańskich struktur dyplomatycznych i nowymi formami aktywności Stolicy Apostolskiej na forum międzynarodowym. Wydaje się, że to właśnie dlatego jeszcze w starym wydaniu amerykańskiej encyklopedii katolickiej⁴ nie ma hasła poświęconego dyplomacji papieskiej, a znajdujemy je w jej nowej edycji, z 1967 r.⁵ Właśnie w okresie dzielącym dwie kolejne edycje wspomnianej encyklopedii na rynku wydawniczym ukazało się kilka monografii poświęconych ogólnym dziejom dyplomacji papieskiej⁶. Niewątpliwie ułatwiły one przygotowanie opracowań natury encyklopedycznej.

Hasła przeglądowe, czyli rejestrujące całe procesy historyczne, nurty i specyficzne obszary aktywności ludzkiej, dokumentują rozwój encyklopedystyki kościelnej, która – stale poszerzając obszary zainteresowań – poza tekstami o charakterze *stricte* słownikowym, zawierającymi proste wyjaśnienia pojęć, konsekwentnie zmierza w kierunku tworzenia przekrojowych, komplementarnych syntez określonych dziedzin i zagadnień badawczych z zakresu nauk kościelno-historycznych.

Przybliżając tajniki pracy redakcyjnej nad hasłem *dyplomacja Stolicy Apostolskiej* opublikowanym w *Encyklopedii katolickiej*, musimy zaznaczyć, że był to długotrwały proces, podobnie zresztą jak działania nad każdym innym tekstem encyklopedycznym przygotowywanym do druku w Międzywydziałowym Zakładzie Leksykograficznym. Proces ten przez cały okres istnienia zakładu (od 2009 r. Instytut Leksykografii) obejmował następujące etapy: przygotowanie listy haseł (prace w działach przedmiotowych), opracowanie autorskie, opracowanie merytoryczno-redakcyjne, kwalifikacja leksykograficzna, adiustacja polonistyczna, kartoteka, bibliografia, ponowna redakcja leksykograficzna, skład, korekta redakcyjna, korekta autorska, ewentualne konsultacje z Radą Naukową, korekty techniczne.

⁴ *The Catholic Encyclopedia*, vol. 1–15, wyd. Ch.G. Herbermann, New York 1907–1912, przedruk 1913.

⁵ R.A. Graham, *Diplomacy, papal*, [w:] *New Catholic Encyclopedia*, New York 1967, vol. 4, s. 881–884.

⁶ Np. A. Wynen, *Die päpstliche Diplomatie*, Freiburg im Breisgau 1922; P. Brezzi, *La diplomazia pontificia*, Milano 1942; R. Graham, *Vatican Diplomacy*, Princeton 1959.

W Archiwum Instytutu Leksykografii, gdzie jest przechowywana cała dokumentacja związana z tworzeniem *Encyklopedii katolickiej*, zachowała się – poza kolejnymi wersjami hasła *dyplomacja Stolicy Apostolskiej* – także dość znacząca korespondencja i dokumentacja redakcyjna, ukazująca długotrwały proces prac nad tekstem. Najstarszym zachowanym śladem dokumentującym prace nad przygotowaniem tego tekstu do *Encyklopedii katolickiej* jest stworzona na początku lat 70. XX w. lista haseł na literę „D” z działu prawa kanonicznego, na której jako planowany autor figuruje ks. prof. Jan Dudziak z Tarnowa⁷. Zgodnie z wykazem przygotowanym w dziale prawa kanonicznego redakcja zamówiła 13 września 1973 r. u tego autora hasło w brzmieniu *dyplomacja papieska*, wyznaczając jego wielkość na 120 wierszy⁸. Autor wkrótce potwierdził przyjęcie zamówienia, z zastrzeżeniem, że nie jest w stanie zrealizować tego zobowiązania – jak i innych tekstów zamówionych przez redakcję – do wskazanego przez zleceniodawcę dnia 1 marca 1974 r., i zasugerował, że gdyby sprawa terminu była „warunkiem koniecznym”, to zamówienie należy skierować do innego autora⁹. W następnym liście zaproponował przesłanie hasła z miesięczną zwłoką, jednak nie dotrzymał tego terminu¹⁰. Po upływie roku, gdy ks. Dudziak zwrócił się z zapytaniem o aktualność zamówienia, sekretarz naukowy *Encyklopedii katolickiej* poinformował, że hasło *dyplomacja watykańska* zostało w międzyczasie zamówione u ks. Grocholewskiego¹¹.

W związku z brakiem jasnej deklaracji ze strony ks. Dudzika redakcja – mimo złożenia formalnego zamówienia – kontynuowała, bardziej lub mniej oficjalne, poszukiwania innego autora omawianego tekstu, w związku z czym zwróciła się do przebywającego już wówczas w Rzymie ks. Zenona Grocholewskiego. Zachował się list skierowany do niego dnia 18 grudnia 1973 r., w którym ówczesny sekretarz naukowy *Encyklopedii katolickiej*, ks. Romuald Łukaszyk, ponawia prośbę o wskazanie osoby mogącej opraco-

⁷ ArIL, *Lista haseł na literę „D”*, poz. 990.

⁸ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 13 września 1973 r. (na liście haseł sugerowano 100 wierszy).

⁹ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 27 października 1973 r.

¹⁰ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 6 grudnia 1973 r.

¹¹ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 4 stycznia 1975 r.

wać hasło *dyplomacja watykańska*¹². W odpowiedzi, jaka dotarła do redakcji 18 marca 1974 r., ks. Grocholewski – poza innymi poruszonymi sprawami redakcyjnymi – zauważył, że:

komplikuje się trochę sprawa autora hasła dyplomacja watykańska, ponieważ trzech Polaków, którzy pracują na placówkach dyplomatycznych watykańskich (ks. Oleś¹³, ks. Bolonek¹⁴ i ks. Janusz¹⁵), prawdopodobnie na miejscu nie będą mieli odpowiedniej bibliografii. Ks. Bielszewski¹⁶, który studiuje na Akademii Dyplomatycznej Watykańskiej, twierdzi, że nie bardzo ma czas. Gdyby się nikt inny nie znalazł, byłbym gotów opracować to hasło przy współudziale ks. Bielszewskiego, lecz dopiero jesienią¹⁷.

W korespondencji ks. Grocholewskiego z redakcją kwestia hasła *dyplomacja watykańska* ponownie pojawia się w liście z Rzymu datowanym na 3 grudnia 1974 r., w którym wykonujący właśnie korektę haseł *Cicognani* i *Cortesi* autor kieruje następujące zapytanie:

Proszę mi napisać, czy mam zredagować hasło dyplomacja watykańska? Czy też powierzono już to hasło komuś innemu. Oprócz hasła dyplomacja watykańska powinno się też znaleźć hasło delegatury apostolskie, które w ścisłym tego słowa znaczeniu nie należy do dyplomacji¹⁸.

¹² Pismo zawiera zamówienie na hasło: *Cortesi Filip, nuncjusz apostolski*. Łukaszyk prośbę o realizację tego tekstu uzasadnił tym, iż „autorowi rzymskiemu o wiele łatwiej będzie opracować ww. postać na miejscu”. Z listu dowiadujemy się także, że jako wzór dla opracowań tego typu (biogram nuncjusza) wysłano opracowane przez innych autorów i opublikowane już na łamach *Encyklopedii katolickiej* hasła: *Archinto* oraz *Archetti* – ArIL, *Korespondencja*, dok. z 18 grudnia 1973 r.

¹³ Abp Marian Oleś, wówczas sekretarz nuncjatury w Portugalii, późniejszy nuncjusz w Kazachstanie – vide E. Gigilewicz, *Oleś Marian*, [w:] *Encyklopedia katolicka* (dalej: EK), t. 14, Lublin 2010, kol. 507–509.

¹⁴ Bp Janusz Bolonek (1938–1989), wówczas sekretarz nuncjatury w Nikaragui.

¹⁵ Ks. Janusz Janusz, wówczas sekretarz nuncjatury z Tajlandii.

¹⁶ Ks. Jan Bielszewski, później pracownik Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej i zaśluzony dyplomata papieski.

¹⁷ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 8 marca 1974 r.

¹⁸ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 3 grudnia 1974 r.

Odpowiadając listownie, ks. Łukaszyk zamówił formalnie u tego autora hasło *dyplomacja watykańska* w wymiarze ok. 200 wierszy oraz tekst *delegatura apostołska* na ok. 90 wierszy i poprosił autora o deklarację, w jakim terminie może zrealizować teksty¹⁹.

W późniejszej korespondencji autor zadeklarował, że *delegatury*²⁰ napisze do maja, a *dyplomację* do lipca²¹, w lipcu 1975 r. przeprosił jednak, że nie dotrzymał tych terminów, i – zapewniając o kontynuowaniu prac nad tekstami – obiecał nadesłać je do końca roku. Stwierdził też, że zagadnienie *dyplomacji jest dość skomplikowane*²². Od chwili uzgodnienia kreacji autorskiej ks. Grocholewskiego pozycja w brzmieniu *dyplomacja Stolicy Apostolskiej* pojawia się na liście haseł z działu historii Kościoła²³, zastępując w wykazach redakcyjnych funkcjonującą na listach z działu prawa kanonicznego *dyplomację papieską*.

Jak wynika z pieczęci wpływu, do opracowania redakcyjnego tekst został przyjęty 19 lutego 1976 r. Kwestia tego hasła ponownie pojawia się w liście redaktora z 17 października 1979 r., w którym autor został poproszony

¹⁹ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 4 stycznia 1975 r.

²⁰ W sprawie tekstu poświęconego *delegaturom apostołskim (delegatura apostołska)* doszło do wymiany dodatkowej korespondencji między autorem a sekretarzem naukowym. Autor wysłał pierwotną wersję tego hasła do redakcji razem z listem datowanym na 28 września 1975 r. (ArIL, *Korespondencja*, dok. z 28 września 1975 r.). Potwierdzając jego odbiór, redaktor naczelny zauważył, że nie zostało ono zaplanowane przez zespół kanonistów. Dopytywał się też o postęp prac nad *dyplomacją watykańską* (ArIL, *Korespondencja*, dok. z 30 października 1975 r.). Tekst hasła *delegatura apostołska* przesłano wkrótce do korekty autorskiej (ArIL, *Korespondencja*, dok. z 28 stycznia 1978 r.), a następnie autor nadesłał zupełnie nową jego wersję. Po zgłoszeniu pewnych zastrzeżeń natury koncepcyjnej redakcja przesłała je ponownie autorowi do wglądu. Ostateczną wersję hasła (tzw. szrotki przygotowane w drukarni Pallottinum) do korekty autorskiej wysłano 25 lutego 1978 r., z wyjaśnieniem, że „przygotowane przez Autora i przyjęte przez Redakcję poprawki zostały włączone do tekstu” (ArIL, *Korespondencja*, dok. z 25 lutego 1978 r.; cf. Z. Grocholewski, *Delegatura apostołska*, EK, t. 3, Lublin 1979, kol. 1127–1128). Na tym korespondencja ks. Grocholewskiego z redakcją się urywa, a po dłuższej przerwie pojawiają się jedynie listy dotyczące przygotowywanego przez niego biogramu kard. B. Filipiaka (Z. Grocholewski, *Filipiak Bolesław*, EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 208–209). Pochodzą one już z 1986 r., gdy autor był biskupem tytularnym (od 21 grudnia 1982 r.).

²¹ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 23 lutego 1975 r.

²² ArIL, *Korespondencja*, dok. z 30 lipca 1975 r.

²³ ArIL, *Lista haseł na literę „D”*, *Dział HK*, poz. 160.

o przysłanie krótkiej wstawki do hasła, rejestrującej *ważniejsze osiągnięcia z okresu pontyfikatu Ojca Świętego* [Jana Pawła II – E. G.]. Jednocześnie redaktor zapowiada, że szczytki z tekstem do drugiej korekty trafią jesienią przyszłego roku (tj. w 1980 r.). W następnym liście autor zadeklarował wykonanie wspomnianych wstawek w styczniu 1980 r.²⁴ W lutym 1980 r. ks. Grocholewski dostarczył do redakcji obiecane uzupełnienie za pośrednictwem ks. prof. Mariana Żurowskiego z ATK²⁵. Wykonując korektę, autor zaktualizował wymienioną w hasle liczbę przedstawicielstw dyplomatycznych Stolicy Apostolskiej, a jedyny dłuższy dodany przez niego fragment tekstu dotyczył ustanowienia stałej delegacji PRL w Watykanie jako specjalnego przedstawicielstwa przy Stolicy Apostolskiej²⁶. Zatem prace nad hasłem, poczynając od wyznaczenia autora po naniesienie korekty autorskiej, trwały siedem lat, a cały proces wydawniczy zamknął się w 10 latach, gdyż tom 4 na rynku wydawniczym ukazał się dopiero w 1983 r.

W efekcie tych prac powstało hasło o objętości 250 wierszy, a więc o dwa i pół raza większe niż pierwotnie planowano²⁷. W główce hasła uwzględniono oboczność *dyplomacja watykańska*. Za istotne dla analizowanego przedmiotu badań można uznać przeprowadzone w hasle uściślenia terminologiczne, a zwłaszcza pionierskie na gruncie polskiej leksykografii samo zdefiniowanie pojęcia. Głównka hasła, istotnie dopracowana w redakcji, otrzymała ostatecznie postać:

DYPLOMACJA STOLICY APOSTOLSKIEJ, dyplomacja watykańska, działalność → Stolicy Apostolskiej jako najwyższego organu Kościoła kat., regulująca stosunki między nim a poszczególnymi państwami (→ Kościół a państwo) zgodnie z zasadami prawa kan. i międzynarod., przez oficjalne przedstawicielstwa (→ nuncjatura, → internuncjatura); w sensie szerszym – osoby i urzędowe instytucje czynne w tej działalności²⁸.

²⁴ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 7 grudnia 1979 r.

²⁵ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 20 lutego 1980 r.

²⁶ ArIL, *Korespondencja*, dok. z 12 maja 1980 r.

²⁷ Z. Grocholewski, *Dyplomacja Stolicy Apostolskiej*, EK, t. 4, Lublin 1983, kol. 427–431.

²⁸ W wersji przygotowanej przez autora w główce dyplomację Stolicy Apostolskiej zdefiniowano trojako: 1° działalność Stolicy Apostolskiej jako najwyższej władzy → Kościoła

W tekście hasła wyodrębniono dwie części: *Dzieje* oraz *Strukturę*. Przedstawienie dziejów rozpoczęto od apokryzjariuszy, czyli dyplomatów papieskich działających na dworze cesarskim w Konstantynopolu, następnie omówiono funkcje legatów i kolektorów, a zwłaszcza nuncjuszy. Zasadniczą treść tej części hasła stanowi kwestia nawiązania przez poszczególne państwa oficjalnych stosunków dyplomatycznych ze Stolicą Apostolską. W punkcie *Struktura* omówiono przede wszystkim podstawy prawne i główne cele działalności dyplomatycznej Stolicy Apostolskiej, podano typologię i rangę przedstawicielstw dyplomatycznych. Dzięki zastosowaniu wielu odsyłaczy stało się ono hasłem gniazdowym, czyli kierującym do innych związanych z nim w warstwie merytorycznej tekstów o charakterze szczegółowym, opublikowanych i zaplanowanych w *Encyklopedii katolickiej*. Zestawiona pod hasłem bibliografia zawiera 56 pozycji, głównie obcojęzycznych, i uwzględnia publikacje wydane do 1980 r., czyli do czasu zakończenia zasadniczych prac redakcyjnych nad tomem 4.

Do istotniejszych tekstów na szpaltach *Encyklopedii katolickiej* w obrębie analizowanej problematyki zaliczyć należy także hasło *nuncjatura*, autorско zrealizowane przez biskupa Jana Kopca²⁹. Hasło to składa się z dwóch części. Pierwsza jest poświęcona dziejom tej instytucji, a druga przedstawia dzieje nuncjatury w Polsce bardziej szczegółowo, z podziałem na poszczególne okresy. Znaleźć tu można także wykaz osób z datami sprawowania funkcji nuncjusza lub nuncjusza nadzwyczajnego. Ogółem hasło liczy 426 wierszy.

Kulisy realizacji tekstu poświęconego nuncjaturze nie są już tak zawiłe, jak poprzednio omówionego hasła. Redakcja od razu zamówiła tekst u kompetentnego i terminowego autora. Zamawiała jednak „na raty” (od połowy 2008 r.), gdyż pewnym przeobrażeniom ulegała struktura samego hasła. Dodatkowo nastąpiła zmiana na stanowisku redaktora naczelnego, skutkująca przemianami natury koncepcyjnej. Zamówiony tekst autor zrea-

kat. regulująca w oparciu o zasady → prawa kanonicznego i międzynarodowego, za pośrednictwem oficjalnego przedstawicielstwa, stosunek między Kościołem i państwem; 2° władza i zarazem sprawność we wskazanym przedmiocie; 3° organy urzędowe i osoby prowadzące wspomnianą działalność.

²⁹ J. Kopiec, *Nuncjatura*, EK, t. 14, kol. 123–129.

lizował w ustalonym terminie i nadesłał go do redakcji 24 listopada 2009 r. Opracowanie redakcyjne ukończono już 15 grudnia tego samego roku (czyli po trzech tygodniach). Korekta została przyjęta bez większych uwag ze strony autora. Tekst ukazał się w tomie 14 *Encyklopedii katolickiej*, który na rynku wydawniczym pojawił się w drugiej połowie 2010 r. Zatem cały cykl produkcyjny hasła był pięciokrotnie krótszy niż poprzednio omówionego.

Historia opracowania tego hasła obrazuje nie tylko proces usprawnienia prac nad *Encyklopedią katolicką*, ale także rozwój w Polsce badań nad zagadnieniem dyplomacji papieskiej. Oba hasła mają charakter przeglądowy, przez co autorzy pracujący nad nimi musieli skorzystać z bogatej literatury przedmiotu. W drugim przypadku była ona już o wiele szersza. Wystarczy spojrzeć na bibliografię wyszczególnioną pod hasłem *nuncjatura* – tworzą ją głównie pozycje wydane po roku 1980 (27 pozycji), czyli już po przygotowaniu hasła *dyplomacja Stolicy Apostolskiej*. Bardzo bogata jest literatura przedmiotu w języku polskim.

Prace studyjne nad listami haseł, trwające całe dziesięciolecie, a obejmujące m.in. przeglądanie obcojęzycznych encyklopedii i słowników oraz konsultacje z krajowymi badaczami, prowadzone w działach prawa kanonicznego i historii Kościoła, wsparte wprowadzaniem odsyłaczy do pojawiających się w tekstach pojęć i osób, doprowadziły do dość szerokiego potraktowania zagadnienia dyplomacji papieskiej na szpaltach *Encyklopedii katolickiej*. Liczne opublikowane w tym dziele hasła omawiają poszczególne urzędy i funkcje związane z działalnością dyplomatyczną Stolicy Apostolskiej: *ablegat*³⁰, *apokryzjariusz*³¹, *delegat Stolicy Apostolskiej*³², *internuncjusz apostolski*³³, *legat papieski*³⁴, *nuncjusz*³⁵, *obserwator Stolicy Apostolskiej*³⁶, *pronuncjusz*³⁷, *regent*³⁸. W *Encyklopedii* umieszczono także wiele haseł wy-

³⁰ L. Winowski, *Ablegat*, EK, t. 1, Lublin 1973, kol. 17.

³¹ B. Kumor, *Apokryzjariusz*, EK, t. 1, kol. 770–771.

³² Z. Grocholewski, *Delegat Stolicy Apostolskiej*, EK, t. 3, kol. 1126–1127.

³³ J. Krukowski, *Internuncjusz apostolski*, EK, t. 7, Lublin 1997, kol. 385–386.

³⁴ Idem, *Legat papieski*, EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 648–650.

³⁵ E. Wilemska, *Nuncjusz*, EK, t. 14, kol. 129–130.

³⁶ J. Krukowski, *Obserwator Stolicy Apostolskiej*, EK, t. 14, kol. 257–259.

³⁷ E. Wilemska, *Pronuncjusz*, EK, t. 16, Lublin 2012, kol. 488.

³⁸ T. Nowicki, *Regent*, EK, t. 16, kol. 1313.

jaśniających pojęcia spotykane na gruncie dyplomacji papieskiej, takich jak *korpus dyplomatyczny*³⁹ czy *legacja*⁴⁰.

Problematyka dyplomacji papieskiej przewija się także w tekstach poświęconych instytucjom i urządzeniom Stolicy Apostolskiej odpowiedzialnym za działalność na niwie dyplomatycznej. Poza wspomnianą *nuncjaturą* znalazły się tu także bezpośrednio związane z omawianym tematem hasła: *internuncjatura*⁴¹, *Papieski Sekretariat Stanu*⁴², *Rada do Spraw Publicznych Kościoła*⁴³. Ważne dla tej problematyki są także hasła omawiające nurty i doktryny rzutujące w różnych okresach dziejów na stosunki Państwo Kościół: *cezaropapizm*⁴⁴, *erastianizm*⁴⁵, *episkopalizm*⁴⁶, *gallikanizm*⁴⁷, *józefinizm*⁴⁸, *papocezaryzm*⁴⁹, *regalizm*⁵⁰, *ultramontanizm*⁵¹.

Konkretne działania dyplomacji papieskiej, a częściej już tylko jej efekty, rejestrują hasła poświęcone poszczególnym państwom, ukazujące panujące na przestrzeni dziejów relacje między władzą świecką a papieżem. Szczególnie szeroko kwestie te omówiono m.in. w tekstach poświęconych *Francji*⁵² i *Włochom*⁵³.

W Encyklopedii znaleźć można również liczne hasła omawiające struktury ponadpaństwowe, fakty i procesy historyczne, ukazujące bezpośrednie

³⁹ E. Wilemska, *Korpus dyplomatyczny*, EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 899–900.

⁴⁰ J. Krukowski, *Legacja*, EK, t. 10, kol. 647.

⁴¹ *Internuncjatura*, EK, t. 7, kol. 385 – jest to krótkie hasło terminologiczne.

⁴² J. Krukowski, *Papieski Sekretariat Stanu*, EK, t. 14, kol. 1271–1273.

⁴³ M. Sitarz, *Rada do Spraw Publicznych Kościoła*, EK, t. 16, kol. 1072–1073.

⁴⁴ Z. Zieliński, *Cesaropapizm*, EK, t. 3, kol. 41–42.

⁴⁵ S. Napiórkowski, *Erastianizm*, EK, t. 4, kol. 1061.

⁴⁶ B. Kumor, *Episkopalizm*, EK, t. 4, kol. 1036–1038.

⁴⁷ B. Kumor, *Gallikanizm*, EK, t. 5, kol. 834–836.

⁴⁸ Idem, *Józefinizm*, EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 176–179.

⁴⁹ B. Szlachta, *Papocezaryzm*, EK, t. 14, kol. 1309–1310.

⁵⁰ J. Bartyzel, *Regalizm*, EK, t. 16, kol. 1310–1312.

⁵¹ Z. Zieliński, *Ultramontanizm*, EK, t. 19, Lublin 2014, kol. 1322–1323.

⁵² J. Dyl, *Francja*, II. *Kościół katolicki*, C. *Okres nowożytny*, 1. *Reformacja*, EK, t. 5, kol. 594–596; F. Stopniak, *Francja*, II. *Kościół katolicki*, C. *Okres nowożytny*, 2. *Reforma katolicka*, EK, t. 5, kol. 596–600; B. Kumor, *Francja*, II. *Kościół katolicki*, C. *Okres nowożytny*, 3. *Okres wielkiej rewolucji i czasy napoleońskie 1789–1815*, EK, t. 5, kol. 600–603; idem, *Francja*, II. *Kościół katolicki*, D. *Czasy najnowsze*, EK, t. 5, kol. 603–611.

⁵³ Z. Zieliński, *Włochy*, I. *Kościół katolicki*, A. *Kościół rzymskokatolicki*, 1. *Dzieje*, EK, t. 20, Lublin 2014, kol. 774–776.

zaangażowanie Stolicy Apostolskiej w politykę międzynarodową – do takich należą m.in.: *Czerwony Krzyż*⁵⁴, *laterańskie traktaty*⁵⁵, *Liga Katolicka*⁵⁶, *Liga Święta*⁵⁷, *organizacje międzynarodowe*⁵⁸, *rzymska kwestia*⁵⁹. Trudno natomiast zaliczyć do tej grupy hasła opisujące wydarzenia dotyczące wprawdzie polityki międzynarodowej, ale dalekie od rozwiązań dyplomatycznych, takie jak *sycylijskie nieszpory*⁶⁰.

W sposób przeglądowy relacje między władzą duchowną a świecką – z wyłożeniem podstawowych teorii na ten temat – ukazuje hasło *Kościół a państwo*⁶¹. W ścisłej korelacji z nim przygotowano także hasła *konkordat*⁶² oraz *modus vivendi*⁶³, ukazujące istotę aktów formalnych regulujących te relacje. Trzeba jednak przyznać, że hasła rzeczowe dotyczące szeroko rozumianej historii Kościoła częściej rejestrują już sam efekt działań dyplomatycznych niż ich przebieg czy kulisy. O kulisach działań dyplomatycznych dowiedzieć się można raczej z haseł osobowych, biograficznych. Do tej grupy należą biogramy papieży, spośród których wielu – np. Pius XII (Eugenio Pacelli, papież, 1876–1958)⁶⁴ – przed objęciem Stolicy Piotrowej zasłużyło się na polu dyplomatycznym. W biogramach papieży znalazło się także wiele – jak na warunki encyklopedii – informacji dotyczących sprawowania funkcji nuncjusza w Polsce. Dotyczy to haseł poświęconych Innocentemu XII (Antonio Pignatelli, nuncjusz w Polsce 1660–1668)⁶⁵, Klemensowi VIII (Ippolito Aldobrandini, nuncjusz w Polsce 1588–1589)⁶⁶

⁵⁴ T. Stark, *Czerwony Krzyż*, II. *Udział Stolicy Apostolskiej*, EK, t. 3, kol. 843–844.

⁵⁵ S. Wilk, *Laterańskie traktaty*, EK, t. 10, kol. 537–538.

⁵⁶ P. Janowski, *Liga Katolicka*, EK, t. 10, kol. 1037–1040.

⁵⁷ B. Szady, P. Janowski, *Liga Święta*, EK, t. 10, kol. 1053–1056.

⁵⁸ A. Podraza, *Organizacje międzynarodowe*, 1. *Dzieje*, 2. *Typologia*, 3. *Charakterystyka*, EK, t. 14, kol. 762–764; Z. Skwierczyński, *Organizacje międzynarodowe*, 4. *W nauczaniu Kościoła*, EK, t. 14, kol. 764–765.

⁵⁹ Z. Zieliński, *Rzymska kwestia*, EK, t. 17, Lublin 2012, kol. 778–779.

⁶⁰ D. Prucnal, *Sycylijskie nieszpory*, EK, t. 18, Lublin 2013, kol. 1263–1264.

⁶¹ J. Krukowski, P. Janowski, *Kościół a państwo*, EK, t. 9, kol. 1043–1051.

⁶² J. Krukowski, *Konkordat*, 1. *Terminologia*; 3. *Ujęcie prawne*, EK, t. 9, kol. 638, 640–642; Z. Zieliński, *Konkordat*, 2. *Dzieje*, EK, t. 9, kol. 638–640.

⁶³ W. Rzepa, E. Wilemska, *Modus vivendi*, EK, t. 13, Lublin 2009, kol. 16.

⁶⁴ Z. Zieliński, *Pius XII*, EK, t. 15, Lublin 2011, kol. 763–768.

⁶⁵ S. Wilk, *Innocenty XII*, EK, t. 7, kol. 254–255.

⁶⁶ J. Dyl, *Klemens VIII*, EK, t. 9, kol. 113–114.

i Piusowi XI (Achille Ratti, nuncjusz nadzwyczajny w Polsce 1919–1921)⁶⁷. Z pozostałych nuncjuszy działających na terenie Rzeczypospolitej (ogółem było ich 70), na szpaltach *Encyklopedii katolickiej* znalazły się – w porządku alfabetycznym – biogramy następujących nuncjuszy: G.A. Archetti⁶⁸, A. Archinto⁶⁹, A. Bolognetti⁷⁰, B. Bongiovanni⁷¹, F. Buonovisi⁷², G.A. Caligari⁷³, G. Cantelmi⁷⁴, G.F. Commendone⁷⁵, F. Cortesi⁷⁶, G.A. Davia⁷⁷, A.M. Durini⁷⁸, Z. Ferreri⁷⁹, M. Filonardi⁸⁰, G. Garampi⁸¹, G. Grimaldi⁸², L. Lauri⁸³, L. Lippomano⁸⁴, L. Litta⁸⁵, F. Marmaggi⁸⁶, G. Piazza⁸⁷, V. Dal Portico⁸⁸, J. Radziwiłł⁸⁹, G. Ruggieri⁹⁰, A. E. Visconti⁹¹, O. Visconti⁹², O. Waldburg⁹³.

W *Encyklopedii* pojawiają się także biogramy nuncjuszy działających na przestrzeni dziejów w innych krajach, najczęściej jednak na uwagę redakcji zasługiwali ci bezpośrednio związani ze sprawami polskimi, jak m.in.:

⁶⁷ E. Gigilewicz, S. Wilk, *Pius XI*, EK, t. 15, kol. 758–763.

⁶⁸ T. Śliwa, *Archetti Giovanni Andrea*, EK, t. 1, kol. 867–868.

⁶⁹ H. Wojtyska, *Archinto Filippo*, EK, t. 1, kol. 875.

⁷⁰ J. Bazydło, *Bolognetti Alberto*, EK, t. 2, Lublin 1976, kol. 768.

⁷¹ H. Wojtyska, *Bongiovanni Berardo*, EK, t. 2, kol. 790–791.

⁷² T. Śliwa, *Buonovisi Francesco*, EK, t. 2, kol. 1219–1220.

⁷³ J. Bazydło, *Caligari Giovanni Andrea*, EK, t. 2, kol. 1279–1280.

⁷⁴ Idem, *Cantelmi Giacomo*, EK, t. 2, kol. 1313–1314.

⁷⁵ A. Penkalla, *Commendone Giovanni Francesco*, EK, t. 3, kol. 553.

⁷⁶ Z. Grocholewski, *Cortesi Filippo*, EK, t. 3, kol. 604–605.

⁷⁷ H. Wojtyska, *Davia Giovanni Antonio*, EK, t. 3, kol. 1044–1045.

⁷⁸ J. Bazydło, *Durini Angelo Maria*, EK, t. 4, kol. 374–375.

⁷⁹ Idem, *Ferreri Zaccaria*, EK, t. 5, kol. 144.

⁸⁰ Idem, *Filonardi Marius*, EK, t. 5, kol. 239.

⁸¹ L. Bieńkowski, *Garampi Giuseppe*, EK, t. 5, kol. 858.

⁸² J. Bazydło, *Grimaldi Girolamo*, EK, t. 6, Lublin 1993, kol. 156–157.

⁸³ S. Wilk, *Lauri Lorenzo*, EK, t. 10, kol. 575.

⁸⁴ H. Wojtyska, *Lippomano Luigi*, EK, t. 10, kol. 1121.

⁸⁵ J. Kopiec, *Litta Lorenzo*, EK, t. 10, kol. 1188.

⁸⁶ Z. Zieliński, *Marmaggi Francesco*, EK, t. 11, Lublin 2006, kol. 1419–1420.

⁸⁷ J. Kopiec, *Piazza Giulio*, EK, t. 15, kol. 446.

⁸⁸ S. A. Bogaczewicz, *Portico Vincenzo Dal*, EK, t. 16, kol. 11.

⁸⁹ M. Kosman, *Radziwiłłowie*, 12. *Jerzy*, EK, t. 16, kol. 1133.

⁹⁰ S. A. Bogaczewicz, *Ruggieri Giulio*, EK, t. 17, kol. 568–570.

⁹¹ S. Tylus, *Visconti Antonio Eugenio*, EK, t. 20, kol. 94.

⁹² W. Biliński, *Visconti Onorato*, EK, t. 20, kol. 94–95.

⁹³ A. Januszek-Sieradzka, *Waldburg Otto*, EK, t. 20, kol. 155.

Annibal di Capua (zm. 1596, nuncjusz apostolski w Wenecji; mianowany także nuncjuszem w Polsce – jego misja nie doszła do skutku w związku ze śmiercią Stefana Batorego)⁹⁴, Baltazar z Pescii (nuncjusz apostolski działający w XV w. na Węgrzech i w Czechach)⁹⁵, Antonio Maria Graziani (w latach 1596–1598 był nuncjuszem apostolskim w Wenecji, a wcześniej uczestnikiem podejmowanych przez G. F. Commendonego misji dyplomatycznych do Polski)⁹⁶.

Dość długa jest lista haseł poświęconych legatom papieskim, pełniącym swoje misje dyplomatyczne w różnym czasie i miejscu – obejmuje ona m.in. biogramy: Z. Delfina (1527–1584)⁹⁷, Galona (1070–1116)⁹⁸, kardynała Gwidona (zm. 1158)⁹⁹, kardynała Gwidona SOCist (zm. 1272)¹⁰⁰, Hieronima z Lando (zm. 1493)¹⁰¹, Idziego z Tuskulum (1080–1142)¹⁰², Jacka z Casale Monferrato (1575–1627)¹⁰³, kardynała Ch. T. Maillarda de Tournona (1668–1710)¹⁰⁴, kardynała A. C. Mezzabarby'ego (1685–1741)¹⁰⁵, Mikołaja Strosberga (zm. 1413)¹⁰⁶, Piotra z Alwerni (zm. ok. 1338)¹⁰⁷, kardynała C. Rossiego Raffaella (1876–1948)¹⁰⁸, Rudolfa z Rüdeshaimu (1402–1482)¹⁰⁹ oraz Wilhelma z Modeny (ok. 1184–1251)¹¹⁰.

Z licznego grona dyplomatów papieskich niższej rangi (tj. pełniących misje dyplomatyczne w randze delegatów) w *Encyklopedii katolickiej* uwzględniano biogramy jedynie tych najważniejszych, jak m.in.: E. Consal-

⁹⁴ T. Glemma, *Annibal di Capua*, EK, t. 1, kol. 631.

⁹⁵ H. Wojtyska, *Baltazar z Pescii*, EK, t. 1, kol. 1290.

⁹⁶ J. Bazydło, *Graziani Antonio Maria*, EK, t. 6, kol. 59.

⁹⁷ H. Wojtyska, *Delfino Zaccaria*, EK, t. 3, kol. 1129.

⁹⁸ J. Bazydło, *Galon*, EK, t. 5, kol. 839–840.

⁹⁹ Idem, *Gwidon (Guido)*, EK, t. 6, kol. 428–429.

¹⁰⁰ Idem, *Gwidon (Guido Gallus)*, EK, t. 6, kol. 429.

¹⁰¹ Idem, *Hieronim z Lando*, EK, t. 6, kol. 857–858.

¹⁰² Idem, *Idzi z Tuskulum*, EK, t. 6, kol. 1435.

¹⁰³ J. Duchniewski, *Jacek z Casale Monferrato*, EK, t. 7, kol. 640.

¹⁰⁴ R. Dziura, *Maillard de Tournon Charles Thomas*, EK, t. 11, kol. 826.

¹⁰⁵ Idem, *Mezzabarba Carlo Ambrogio*, EK, t. 12, Lublin 2008, kol. 676–677.

¹⁰⁶ J. Kopiec, *Mikołaj Strosberg*, EK, t. 12, kol. 1015.

¹⁰⁷ P. Janowski, *Piotr z Alwerni*, EK, t. 15, kol. 666.

¹⁰⁸ A. Smagacz, *Rossi Raffaello Carlo*, EK, t. 17, kol. 356–357.

¹⁰⁹ K. Dola, *Rudolf z Rüdeshaim*, EK, t. 17, kol. 555–556.

¹¹⁰ A. Radziwiński, *Wilhelm z Modeny*, EK, t. 20, kol. 620.

vi (1745–1824)¹¹¹, P. Gasparri (1852–1934)¹¹², G. Genocchi (1860–1926)¹¹³ czy M. W. Zaleski (1852–1925)¹¹⁴.

Spośród reprezentantów władzy świeckiej tworzących osobowy kontekst dyplomacji Stolicy Apostolskiej bardzo obszernie w *Encyklopedii katolickiej* reprezentowane są biogramy władców (cesarzy, królów, książąt) oraz szefów państw, zwłaszcza prezydentów XX w. Listę tę uzupełniają biogramy tzw. mężów stanu i polityków działających w dyplomacji, do których należeli m.in.: J. Puszet (1680–1732)¹¹⁵, A. Skrzyński (1882–1931)¹¹⁶, W. Skrzyński (1873–1937)¹¹⁷.

Encyklopedia katolicka rejestruje także dorobek polskich historyków i wydawców źródeł historycznych zajmujących się dyplomacją papieską – czyli nuncjaturzystów związanych głównie z ośrodkiem rzymskim. Należą do nich: W. Abraham (1860–1941)¹¹⁸, E. Długopolski (1879–1947)¹¹⁹, T. Glemma (1895–1958)¹²⁰, S. Kętrzyński (1876–1950)¹²¹, K. Lanckorońska (1898–2002)¹²², W. Meysztowicz (1893–1982)¹²³, J. Ptaśnik (1876–1930)¹²⁴, H. Wojtyśka (1933–2009)¹²⁵ i W. Zakrzewski (1844–1918)¹²⁶. Biogram w *Encyklopedii katolickiej* ma także Józef Michałowski (mecenasek kultury, 1870–1956), twórca i wieloletni kierownik biblioteki Stacji Naukowej PAU w Rzymie¹²⁷. Trzeba odnotować, że hasła doczekała się również seria wydawnicza *Monumenta Poloniae Vaticana*, stanowiąca przecież najlepszy

¹¹¹ M. Aleksandrowicz, *Consalvi Ercole*, EK, t. 3, kol. 579–580.

¹¹² J. Grzywacz, *Gasparri Pietro*, EK, t. 5, kol. 877.

¹¹³ J. Bazydło, *Genocchi Giovanni*, EK, t. 5, kol. 966–967.

¹¹⁴ E. Gigilewicz, *Zaleski Władysław Michał*, EK, t. 20, kol. 1209.

¹¹⁵ W. Biliński, *Puszet Jakub*, EK, t. 16, kol. 938.

¹¹⁶ Idem, *Skrzyński Aleksander*, EK, t. 18, kol. 325–326.

¹¹⁷ Idem, *Skrzyński Władysław*, EK, t. 18, kol. 326–327.

¹¹⁸ J. Sawicki, *Abraham Władysław*, EK, t. 1, kol. 25.

¹¹⁹ J. Bazydło, *Długopolski Edmund*, EK, t. 3, kol. 1356.

¹²⁰ S. Wilk, *Glemma Tadeusz*, EK, t. 5, kol. 1106–1107.

¹²¹ T. Matraszek, *Kętrzyński Stanisław*, EK, t. 8, kol. 1382–1383.

¹²² J. Kopiec, *Lanckorońska Karolina*, EK, t. 10, kol. 446–447.

¹²³ E. Wilemska, *Meysztowicz Walerian*, EK, t. 12, kol. 674–675.

¹²⁴ E. Gigilewicz, *Ptaśnik Jan*, EK, t. 16, kol. 893.

¹²⁵ J. Kopiec, *Wojtyśka Henryk*, EK, t. 20, kol. 869–870.

¹²⁶ E. Gigilewicz, *Zakrzewski Wincenty*, EK, t. 20, kol. 1202–1203.

¹²⁷ M. Krupa, *Michałowski Józef*, EK, t. 12, kol. 839–840.

przykład działalności wydawniczej i refleksji naukowej związanej z problematyką dyplomacji papieskiej¹²⁸.

Obecność omawianej problematyki na łamach *Encyklopedii katolickiej*, przynajmniej w wymiarze ilościowym, nie jest jednorodna i proporcjonalna w obrębie poszczególnych liter. Można pokusić się o stwierdzenie, że w początkowym okresie funkcjonowania redakcji interesujące nas zagadnienie należało do wiodących kwestii podejmowanych na łamach *Encyklopedii katolickiej*. W okresie późniejszym, w środkowej części alfabetu (litery J–M), zeszło ono na dalszy plan (brakuje np. biogramów kilku znaczących dyplomatów papieskich), by w ostatnich latach stopniowo odzyskiwać należną sobie pozycję. Jednak ze względu na szybkie tempo wydawania ostatnich tomów, wynikające z terminarza prac (od tomu 16 prace nad *Encyklopedią* finansowano z funduszy Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki) i ograniczoność miejsca (edycję należało zamknąć w 20 tomach), nie udało się zrealizować wszystkich planów dotyczących tej problematyki. Wiele haseł z zakresu dyplomacji papieskiej może znaleźć się jeszcze w *Suplemencie Encyklopedii katolickiej* i w jej edycji internetowej, która stanie się zupełnie nowym, poprawionym i stosownie uzupełnionym dziełem (np. jako *Encyklopedia katolicka on-line*). W projektowanym *Suplemencie* planuje się umieścić hasła wynikające z treści dotychczas wydanych tomów. Podczas prac nad *Encyklopedią katolicką* skrupulatnie odnotowywano pojęcia geograficzne, rzeczowe i osobowe występujące w aktualnie opracowywanych hasłach. Z częstotliwości i kontekstu ich występowania można w obrębie każdego działu przedmiotowego stworzyć listę pojęć mogących istotnie uzupełniać określoną problematykę. Dzięki temu powstanie „autentyczny suplement”, czyli realnie dopełniający problematykę obecną na łamach edycji podstawowej omawianego dzieła. Po przeprowadzeniu wstępnej analizy zawartości encyklopedycznej bazy danych można oszacować, że w takim *Suplemencie Encyklopedii katolickiej* powinno się znaleźć ok. 100 biogramów dyplomatów papieskich różnej rangi, którzy zostali wspomniani w hasłach bardziej lub mniej związanych z problematyką dyplomacji papieskiej. Pojawili się w kontekstach na tyle ważnych, by zasłużyć na własne biogramy.

¹²⁸ S. Brzozecki, *Monumenta Poloniae Vaticana*, EK, t. 13, kol. 231–232.